

La "memòria històrica": passat traumàtic (i públic) i debat públic (i traumàtic)

04/2013 - **Art i Història**. Un investigador del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB ha investigat la connexió simbòlica entre el passat històric i el relat que es fa avui en dia, la interpretació actual, de les fosses comunes de la Guerra Civil Espanyola. Així, aquest treball ha analitzat els debats al voltant d'aquest tema i els límits i problemes que presenta l'anomenada "memòria històrica" des del punt de vista de l'historiador.

Estela funerària a la Serra d'Alcubierre, 1939.

«El meu avi també va ser un desaparegut», va encapçalar Emilio Silva l'article publicat a l'octubre de 2000 a *La Crònica de Lleó* en què, per primera vegada, verbalitzava i donava visibilitat pública al trauma familiar mantingut des de 1936.

En el seu títol, potser inconscientment, plantejava quatre elements narratius centrals, propis del posterior relat memorialista. És a dir: el meu avi, va ser, desaparegut. Però sobretot: també. Que Silva Faba, l'avi de Silva, també fos un desaparegut l'emparentava i identificava automàticament amb tota una narrativa transnacional, amb una nació sense fronteres, subterrània i eliminada. El convertia en una estrangera, una aberració gramatical: l'objecte directe d'un verb intransitiu, desaparèixer. Que deixés de ser-ho després de l'obertura de la fossa comuna on s'hi trobaven els seus ossos (amb els de dotze persones més), que es convertís al exhumar i identificar en un reaparegut, i que passés de ser un objecte, les restes, a ser un subjecte, «el meu avi» va suposar el punt d'arrencada del procés -ahora individual i col·lectiu- de la "recuperació de la memòria històrica".

Amb els peus posats al present, la mirada en els anys trenta i el dit assenyalant a la transició, la "recuperació de la memòria" ha necessitat, des de la seva mateixa gènesi, de narracions històriques ja que constitueix, en si, una proposta de gran relat sobre la contemporaneïtat. Sintagma proteic (encara que no més que qualsevol altra categoria esdevinguda ús i debat públic) i de més pes retòric que contingut epistèmic, el de memòria històrica ha respost a una realitat plural, complexa, canviant i permeable.

I com a tal, ha superat fa temps la qüestió concreta de les fosses comunes per endinsar-se al terreny explicatiu del simbòlic, del relat, de la interpretació del passat, del present i de la connexió entre totes dues parts de l'eix cronològic, no sense límits ni problemes. En l'article "El relat i la memòria" s'aborden aquests debats, límits i problemes des d'una perspectiva historiogràfica i teòrica comparada.

Javier Rodrigo

Departament d'Història Moderna i Contemporània

Javier Rodrigo. "El relato y la memoria. Pasados traumáticos, debates públicos, y viceversa." *Ayer*, n.87, Madrid, Asociación de Historia Contemporánea y Marcial Pons, pp. 239-249.